

Opinia/Recenzja do pracy doktorskiej mgr Urszuli Swobody-Rydz

*Czynniki psycholingwistyczne i neurolingwistyczne
warunkujące nabywanie drugiego języka (L2). Szybkość czytania jako miara kompetencji*

Rozprawa doktorska Pani mgr Urszuli Swobody-Rydz, zatytułowana "Czynniki psycholingwistyczne i neurolingwistyczne warunkujące nabywanie drugiego języka (L2). Szybkość czytania jako miara kompetencji" powstała pod moim kierownictwem. Praca ma charakter interdyscyplinarny, a jej napisanie wymagało znajomości i rozpoznania kilku obszarów badawczych. Autorka podjęła próbę wpisującą się w nurt badań nad dwujęzycznością. Tutaj, dwujęzycznością osób dorosłych. Starannie wyselekcjonowała docelową grupę bilingwalną osób badanych i poddała ją specjalistycznej próbie szybkości czytania w dwóch językach - polskim jako ojczystym i angielskim jako pierwszym nabytym. Wybrane do tej próby teksty były autentyczne, a nie specjalnie na jej potrzeby preparowane. Prześledzenie prędkości czytania w języku angielskim przyjęto jako wykładnik kompetencji językowej. W szeregu ustaleń, do których doprowadziło to badanie, najistotniejsze są wnioski dotyczące wpływu wieku w jakim rozpoczęto naukę języka obcego, na stopień i efektywność jego przyswojenia. Oraz to, czy jest możliwe skompensowanie ujemnych wpływów późniejszego wieku rozpoczynania takiej nauki. Doktorantka przyjęła, że czytanie w języku obcym stanowi ważną kompetencję, szczególnie w sytuacji, kiedy nie używa się na co dzień języka obcego mówionego. Czytanie w drugim języku jest procesem wysoce złożonym, w którym istotną rolę pełni zakręt kątowy lewej półkuli mózgu. Badanie dotyczy tych dorosłych osób, które doszły do takiego poziomu kompetencyjnego, że mogą czytać literaturę specjalistyczną i porozumiewać się w kwestiach trudnych lub niedostępnych dla przeciętnego (nawet rodzimego) użytkownika danego języka.

Opis przeprowadzonego przez doktorantkę badania jest cenny również z tego powodu, że znakomita większość istotnych badań nad dwujęzycznością koncentruje się głównie na dzieciach i młodzieży, podczas gdy badania nad osobami dorosłymi są prowadzone niezwykle rzadko. Wymieniona wykorzystuje widoczną lukę w badaniach nad umiejętnością efektywnego czytania w drugim języku u osób dorosłych, posługujących się tym językiem w celach zawodowych. Wykorzystuje w tym celu ustalenia wynikające z hipotezy okresu krytycznego. Analizuje neurologiczne zmiany w korze mózgowej zachodzące w trakcie wczesnego i późnego nabywania drugiego języka. Doktorantka bardzo kompleksowo i odpowiedzialnie zrealizowała postawiony sobie cel badawczy, jakim było sprawdzenie, jak wybrane czynniki neurolingwistyczne i psycholingwistyczne wpływają na nabywanie drugiego języka, szczególnie na szybkość czytania. Starannie dobrała trzy grupy docelowe osób poddanych badaniu. Byli to studenci medycyny, lekarze specjaliści oraz nauczyciele języka angielskiego jako obcego. Pani Swoboda-Rydz uwzględniła wszystkie ważne czynniki mogące wpływać na szybkość i efektywność czytania w drugim języku: wiek,

chwilowe zmęczenie, brak koncentracji, refleksyjność, skłonność do podejmowania szybkich i nieprzemyślanych decyzji. Badanie poprzedzał pilotaż oraz indywidualne przygotowanie każdego respondenta. Wszystko to sprawia, że należy bardzo wysoko ocenić profesjonalizm autorki badania, która przygotowała je i przeprowadziła je w sposób wyjątkowo staranny. Warto zaznaczyć, że samo badanie zostało zaprojektowane w wyniku niebywale solidnej kwerendy bibliotecznej. Doktorantka zainspirowała się szeregiem doniosłych badań i teorii dotyczących zjawiska dwujęzyczności. O efektywności badania najlepiej świadczy mnogość tez i hipotez, jakie postawiono w tej pracy, a dotyczących wieku rozpoczynania nauki, prawo i leworęczności, skłonności do podejmowania ryzyka, płci, motywacji, czasu nauki...

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów, z których cztery pierwsze są poświęcone rozważaniom teoretycznym, piąty stanowi opis przebiegu badania, a szósty stanowi zakończenie i zebranie wniosków. W pierwszym z rozdziałów autorka dokonuje bardzo wnikliwego opisu zjawiska dwujęzyczności, zbierając i porządkując wszystkie jak się zdaje ważne na ten temat teorie i systematyzacje. Świadczy to już na początku pracy o dużej sumienności badawczej Pani Swobody-Rydz. Rozdział drugi traktuje w znaczącej mierze o wpływach akwizycji pierwszego języka na nabywanie wszystkich kolejnych i stanowi główne teoretyczne przesłanie tej pracy oraz pretekst badawczy. W rozdziale trzecim autorka podejmuje udaną próbę polemiki na temat toczącej się od lat hipotezy okresu krytycznego. Ten rozdział stanowi popis wiedzy neurolingwistycznej i psycholingwistycznej. Dowodnie wskazuje na doskonałe neurologiczne przygotowanie autorki, która jest z wykształcenia również lekarzem medycyny. Podobnie dzieje się w rozdziale czwartym, w którym został przeprowadzony skrupulatny opis roli i celów czytania - połączony z opisem zjawisk fizjologicznych zachodzących w mózgu i układzie nerwowym w trakcie czytania, ale też rozumieniem kodu kulturowego. Istotę pracy stanowi rozdział piąty, w którym doktorantka opisuje i ilustruje przebieg badania. Rozdział ten stanowi bardzo bogaty materiał badawczy. Wynika z niego jednoznacznie, jak profesjonalnie i dokładnie zostało zrealizowane badanie. Na pochwałę zasługuje również jasność i przejrzystość tego opisu, w którym odnajdujemy wykresy, tabele i schematy badań. W zakończeniu/podsumowaniu autorka zwraca uwagę na mechanizm stałego kontaktu z drugim językiem oraz "językowy styl życia". Jest to swojego rodzaju przesłanie badawcze, w którym doktorantka postuluje zmiany postaw i zwyczajów językowych w Polsce. Stawia też postulaty i nakreśla obszary badawcze, dla późniejszych dociekań.

Rozprawa doktorska Pani mgr Urszuli Swobody-Rydz jest pracą twórczą i pożyteczną badawczo. Staranne badania i wnikliwa analiza teoretyczna sprawiają, że ta interdyscyplinarna rozprawa zasługuje na bardzo wysoką ocenę. Jej autorka postawiła przed sobą trudny cel badawczy. Osiągnęła go w stopniu zasługującym na uznanie. We współczesnej glottodydaktyce nie napotyka się jeszcze na zbyt wiele prac badawczych tak mądrze korzystających z dorobku i ustaleń kilku obszarów naukowych. W pracy doktorskiej Pani Urszuli Swobody-Rydz tak właśnie się dzieje. Wszystko to sprawia, że w bycie promotorem takie rozprawy dyskomfort interdyscyplinarnych poszukiwań i penetracji nagrodzony jest satysfakcją poznawczą.

Prof. Gracjanek